

Aby wpłynąć na rozwój mowy waszego dziecka, koncentrację i rozwój wyobraźni i osobowości:

-CZYTAJCIE CODZIENNIE BAŚNIE!!!

Najlepiej zacząć od baśni braci Grimm (są najbardziej znane i dostępne), potem baśnie Andersena, baśnie rosyjskie, Baśnie Tysiąca i Jednej Nocy, baśnie z różnych stron świata, baśnie i legendy o początkach państwa polskiego. Wszystkie teksty powinny być w ORYGINALE. Te, które są dostępne w księgarniach czy bibliotekach trzeba sprawdzić, żeby nie było przeróbek, które nie są wcale korzystne. Dlatego zawsze oryginał, nawet, jeśli są tam „straszne” sceny (według nas-dorosłych) trzeba czytać bez zmieniania treści. To jest BARDZO POTRZEBNE DZIECKU w kształtowaniu osobowości i odporności emocjonalnej. Jeśli dziecko chce stale wracać do tej samej baśni- należy czytać aż samo zdecyduje, że chce inną. Widocznie w utworze jest zawarty problem, z którym ono samo boryka się każdego dnia. Poniżej przedstawiam krótki tekst o korzystnym wpływie baśni na nasze dzieci- na ich szerokie oddziaływanie. Są to fragmenty mojej pracy dyplomowej pt. *Wykorzystanie baśni w pracy z dziećmi przedszkolnymi*. Gorąco zachęcam do podróży razem z dzieckiem, do niesamowitego świata baśni.

Fantastyka i metafora

Fantastyka baśniowa jest dla dzieci niezwykle ważnym elementem w kształtowaniu się osobowości. Dzieci mają potrzebę opanowywania świata poprzez jego przetwarzanie, co ujawnia się w zabawach iluzyjnych i grze wyobraźni. *Fantastyka baśniowa i zabawy tematyczne pozwalają także dziecku chronić niedojrzałe struktury osobowościowe i gromadzić siły do opanowywania złożonych problemów życia realnego i świata własnych przeżyć wewnętrznych.*¹

Elementy fantastyki w baśni są czymś naturalnym, świat rzeczywisty miesza się ze światem transcendentnym. Nikogo nie dziwią zwierzęta mówiące ludzkim głosem czy pomoc udzielana przez zmarłych. Fantastyka baśni posiada wymowę optymistyczną - gdy macocha wygania sierotę, na jej drodze pojawia się zawsze ktoś dobry niosący pomoc. Granica pomiędzy prawdą a fantazją ulega świadomemu zatarciu, przez co dziecko styka się z poetycką wizją świata już we wczesnym dzieciństwie. *Pomocą w jego przeżyciu, w przyjęciu nowych niespodziewanych doznań, doświadczeń są związki metaforyczne, jakimi posługuje się każda baśń.*² Baśń dzieje się w świadomości dziecka w momencie jej słuchania, dlatego wszystko jest w niej bliskie, a dzięki zastosowaniu antropomorfizacji, personifikacji a animizacji wszystko, o czym baśń opowiada, staje się dziecku zrozumiałe.

Aby wejść w baśniowy świat, w utworach tych są stosowane pewne techniki mające na celu ułatwienie tego zadania. Początki są stereotypowe: „ Za siedmioma górami...”, „Pewnego razu...”, „W dalekim kraju...”. „Było to dawno temu...” i mają pomóc dziecku w przekroczeniu bariery dzielącej świat rzeczywisty od baśniowego. Wszystkie tego typu wstępy oznaczają, że nie miało to miejsca nigdzie i nigdy. Zakończenia natomiast mają sprowadzić słuchacza z powrotem do świata rzeczywistego, np. „ I wszyscy żyli długo i szczęśliwie...”. Często są to zwroty humorystyczne: „ I ja tam byłem, miód i wino piłem...” lub „Dwie dziurki w nosie i skończyło się...”.

¹ *Baśń i dziecko*, oprac. Halina Skrobiszewska, Warszawa 1978, s. 143

² *Ibidem*, s. 116

W ten sposób dziecko po wspaniałej przygodzie zostaje przywrócone rzeczywistości zdając sobie sprawę z tego, że to była baśń. Bierze udział w grze- świadomie poddaje się oddziaływaniu fantazji.

Dawniej obawiano się, że baśń nie oddaje prawdziwego życia, że okłamuje dzieci, które mogą uwierzyć w działanie czarów. Chciano, aby potwory zupełnie zniknęły z baśniowego świata, lub występowały tylko te dobre. Bruno Bettelheim twierdzi jednak, że trzymanie dziecka z daleka od wszystkiego, co przerażające, prowadzi do tłumienia swoich treści nieświadomych. Ostatecznie więc, po wielu sporach, fantazja została uznana za cenną wartość w życiu człowieka odgrywającą dużą rolę w procesie uczenia się. Podkreśla się także *jej zdolność do snucia projektów i pomysłów, wreszcie zdolność do szybkiego kojarzenia różnych zjawisk, tworzenia nowych związków pomiędzy rzeczami etc.*³

Opowiadane dzieciom baśnie inspirują do podejmowania różnych działań edukacyjnych, dzięki którym dzieci mogą ujawnić swoje uzdolnienia, umiejętności. Mają także możliwość wykorzystania niewerbalnych środków wyrazu oraz wyrażania i nazywania własnych emocji.

Bruno Bettelheim uważa⁴, że baśń sprawiając dziecku przyjemność dostarcza jednocześnie objaśnień dotyczących jego psychiki oraz wspiera rozwój osobowości. Opowieści baśniowe ukazują zdrowy rozwój człowieka. *Ów proces dojrzewania zaczyna się od oporu stawianego rodzicom i od lęku przed dorastaniem, a kończy, gdy młoda istota ludzka naprawdę odnajduje siebie, zyskuje niezależność psychiczną i dojrzałość moralną(...)*.⁵ Według Bettelheima baśń jest jedynym wytworem sztuki w pełni rozumianym przez dziecko, dla każdego odbiorcy mającym inne znaczenie, inne nawet dla tej samej osoby w różnych momentach jej życia. Dziecko wydobywa z baśni rozmaite znaczenia w zależności od konkretnej fazy rozwoju i swoich zainteresowań. Dlatego też należy opowiadać, czytać dzieciom baśnie i zachęcać je do fantazjowania.

Rola baśni w życiu dziecka (rozwój osobowości, rozwiązywanie problemów egzystencjalnych)

*Zdaniem współczesnej psychologii (B. Bettelheim) obcowanie z baśnią w klasycznej postaci, możliwie bliskiej wzorcowi ludowemu, jest konieczne do pełnego rozwoju osobowości dziecka. Baśń bowiem, dzięki mechanizmowi-> projekcji i -> identyfikacji, pozwala dziecku rozładować narastające nieuświadomione lęki, konflikty wewnętrzne i rujnujące osobowość poczucie winy, pomaga mu zrozumieć i zaakceptować samego siebie, dostrzec, że w cierpieniu nie jest osamotniony. Baśń wreszcie wskazuje na egzystencjalny porządek i prawdziwość ludzkiego życia, które jest piękne, mądre i prawdziwe (mówiąc językiem baśni- szczęśliwe) tylko wtedy, gdy człowiek umie dojrzeć, gdy wstępuje na wyższe stopnie rozwoju, nie ulega pokusie ucieczki przed trudnościami we własny zamknięty świat.*⁶ Innymi słowy, aby dziecko poradziło sobie z psychologicznymi problemami wzrastania musi zrozumieć to, co dzieje się w jego świadomym „ja”, aby mogło radzić sobie z tym, co kryje nieświadomość. *Może to uzyskać(...) oswajając się z nią (nieświadomością) w fantazjach na jawie- przez przetrawianie, przekształcanie i wzbogacanie imaginacyjne elementów powieści(...). Tym samym wmięsza ono treści nieświadome w świadome fantazje, co umożliwi mu uporanie się z owymi trudnościami.*⁷

Obecnie istnieje tendencja do przesadnego izolowania dzieci od ciemniejszych stron życia. Młody człowiek żyje w przeświadczeniu, że nie ma cierpienia, bólu, strachu, nie wie, co to śmierć,

³ Ibidem, s. 118

⁴ Zob. Bruno Bettelheim, Cudowne i pożyteczne. O znaczeniach i wartościach baśni. Tom1, s. 52-54

⁵ Ibidem, s. 53

⁶ J. Waiss., Jadwiga Wais, *Ścieżki Baśni. Symboliczne wędrówki do wnętrza duszy*, ENETEIA Wydawnictwo Psychologii i Kultury, Warszawa 2006, s. 32

⁷ Bruno Bettelheim, Op.cit., s. 45

zło itd. Dzieciom przedstawia się świat w samych jasnych i optymistycznych barwach, utrzymując, że wszyscy ludzie są dobrzy. Baśnie natomiast, w prosty sposób przekazują dziecku prawdę o tym, że w życiu pojawiają się trudności i walka z nimi jest nieunikniona. Dowiadyje się z nich również, że jeśli nie ucieka się przed problemami, a stawia im czoła, w rezultacie osiąga się sukces.

Ponieważ baśń upraszcza wszystkie sytuacje, fabuła jest prosta, postacie są zarysowane z wielką wyrazistością, dziecko jest w stanie uchwycić problem egzystencjalny zawarty w utworze. W baśniach nie unika się tematu śmierci, często zaczynają się właśnie od śmierci matki czy ojca. Zło w baśniach, symbolizują zazwyczaj olbrzymy, smoki czy czarownice- postacie posiadające wielką siłę czy nadprzyrodzoną moc, jednak ostatecznie ponoszą klęskę. Na końcu zwycięża dobro i cnota. Jest to wskazówką dla dziecka, że zło nie popłaca.

Dziecko identyfikuje się z bohaterem baśni, co w rezultacie prowadzi do przeżywania wszystkich przygód głównej postaci jako swoich własnych. *Utożsamiając się z bohaterem w jego wewnętrznych i zewnętrznych zmaganiach, przejmuje tym samym sens moralny baśni.*⁸

Baśnie nie zawierające tak silnie zarysowanej płaszczyzny moralnej, w których nie ma postaci przeciwstawnych, jak np. „Kot w butach” służą innym celom. Ich zadaniem jest przekonanie dziecka, że nawet najstarszym czy najbiedniejszym może się w życiu udać. Jest to także jeden z problemów egzystencjalnych- czy stawić czoła trudnościom, czy się poddać i czekać na klęskę.

Dziecięce dylematy dotyczą również poczucia samotności, opuszczenia, lęku przed śmiercią. Baśń nie ucieka przed nimi, podejmuje próbę odniesienia się do nich. Zakończenia typu: „ I jeśli nie umarli, to żyją do dziś”, „ I żyli długo i szczęśliwie”, dają dziecku poczucie, że prawdziwe szczęście i zadowolenie przynosi jedynie bliska więź z drugim człowiekiem, i ona łagodzi strach przed śmiercią, daje poczucie bezpieczeństwa. Ukazuje także, że prawdziwa miłość zaspokaja tęsknotę za życiem wiecznym. Baśń wskazuje również dziecku naturalną drogę rozwoju, nie pozbędzie się lęku przed odłączeniem i śmiercią, jeśli będzie się kurczowo trzymało matki (np.

„Jaś i Małgosia”). Baśniowy bohater wyruszając w świat, dojrzewając, spotyka osobę, z którą będzie mógł żyć długo i szczęśliwie.

W obecnych czasach, gdy dzieci nie wychowują się jak dawniej w rodzinach wielopokoleniowych, tym bardziej należy dbać o ich kontakt z tą formą przekazu życiowych prawd. Nie powinniśmy jednak uświadamiać dzieci wprost o sensie baśni, mamy ją po prostu przeczytać lub opowiedzieć.

W baśni wszystko jest dla dziecka jasne, zrozumiałe, uporządkowane, nawet to, co bywa niezrozumiałe i trudne w życiu realnym. Dlatego też, taki porządek trafia doskonale do dziecięcej psychiki, przynosząc tym samym zadowolenie.

---

⁸ Ibidem, s. 48

-NIE ZGADZAJCIE SIĘ NA TO, ABY WASZE DZIECKO POROZUMIEWAŁO SIĘ Z WAMI WYPOWIADAJĄC POJEDYNCZE SŁOWA.

Jako kochający rodzice nie macie problemu, by je zrozumieć, ale wasze dziecko musi umieć kontaktować się także z innymi ludźmi.

Wymuszajcie, aby odpowiedzi/ pytania/ prośby były rozbudowane. Gdy dziecko mówi „pić”- można powiedzieć: „Powiedz całym zdaniem i użyj magicznego słowa.”

Nie pozwalajcie, by wasze dziecko szło na skróty podczas wypowiadania się.

Niesie to za sobą konsekwencje

-w szkole: będzie gorzej ocenianie, ponieważ nie będzie w stanie opowiedzieć pełnymi zdaniami, co widzi na obrazku, opowiedzieć treści opowiadania, wypowiedzieć się na jakikolwiek temat, a później napisać opowiadania;

- w kontaktach z rówieśnikami;

- w wyrażaniu swoich uczuć, potrzeb, w zadawaniu pytań;

opracowała Justyna Faderewska